

prout confunditur cum delectatione, sed prout coincidit cum approbatione, ita ut idem sit gaudere de copula conjugali præterita, ac eam approbare. Ratio est, quia delectatio morosa ex se influit in libidinem, & motus sensuales parit, non sic approbatio, & purum desiderium, 2. Licetum esse de pollutione naturali nocturna, & involuntaria non delectari, sed de ea habita gaudere, & eam desiderare ob aliquem honestum finem, nempe ad sedandas, vel ob sedatas tentationes carnis, ad exonerandum, vel ob exoneratam naturam ob sanitatem, &c. quia tunc talis pollutio neque objectivè est mala; nam sic gaudens, & placens, non gaudet, & placet de pollutione, sed de sanitate, idem dicunt de desiderio. Id de pollutione negant Sotus, & Rodrig. in Summa, quia pollutio est ex objecto mala.

2283. Id certum est nullo pacto licere pollutionem nocturnam, & naturale procurare etiam ad sanitatem obtinendam; quia tunc esset voluntaria in causa, & ab intrinseco mala.

2284. Si die Sabbati delecteris de comestione carnis, aut illam desideres, præcia per intellectum, seu non intellectu die Sabbati; non peccas; quia separas malitiam, dum præcindis circumstantiam prohibitionis, seu sub qua est prohibitio. Peccas verò, si desideres comedere carnes pro die Sabbati, etiam postea, retractata voluntate, non comedas; quia tunc non præcindis, sed concernis circumstantiam diei Sabbati, in primo inquam casu dies Sabbati habet rationem temporis, quod existit, & sit actus desiderii; & idèd non transfundit malitiam in actum, quia concomitanter se habet: in secundo se habet ut terminus se tenens ex parte objecti, ut ejus circumstantia, & idèd transfundit malitiam in actum.

2285. In qua re datur regula: in objectis malis, quia prohibitis, de iis per se consideratis delectari non est peccatum mortale, nisi delectatio fiat de re ipsa, in quantum prohibita. Bene verò in objectis prohibitis, quia malis, ut est adulterium, homicidium, &c. quia in primis potest objectum præcindi à malitia, non sic in secundis.

2286. Complacencia, seu delectatio de actu peccaminoso est peccatum, & contrahit eandem speciem, & qualitatem malitiæ actus. Si verò sit de modo, aut aliqua circumstantia in se non peccaminosa, v. gr. de dexteritate, industria, inventione, &c. in furando, &c. non est peccatum mortale, & aliquando neque veniale.

DESIDERIUM REI ALIENÆ

2287. EST peccatum contrahens malitiam in iustitia; furti, si sit de re aliena obtinenda via illicita, & cum damno domini; secus si videns v. gr. vestem Patri, similem desideres, vel eandem emptione, donatione, aut alia via licita obtinendam. Decimo namque præcepto prohibentur in concupiscencia, quæ septimo præcepto prohiben-

tur in facto: unde eo prohibetur deliberata voluntas aliena usurpandi, retinendi, aut damnum inferendi.

Scotus in 2. d. 42. quest. 4. lit. L. in 3. d. 15. quest. unic. lit. H. in 4. dist. 15. quest. 2. lit. LL. Maltrius in Theol. Mor. disp. 11. quest. 7. & quest. 8. num. 151. Joan. de la Cruz pag. 87. 6. præcept. Bonac. tom. 1. pag. 265. pag. 366. pag. 377. Tamb. tom. 1. pag. 183. & 297. Bulemb. lib. 3. tract. 2. Diana in pluribus locis. Castrop. Verricelli cit. Clericatus cap. 118.

DE VII PRÆCEPTO DECALOGI.

Non furum facies.

CAPUT I.

De Iustitia, & Jure.

2288. DE Jure pro lege sumpto dictum est, cum de legibus, modò Jus est potestas legitima ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, aut ad aliquam functionem faciendam. Est duplex: in re, & ad rem. Jus in re est illud, quod per ipsam rei traditionem acquiritur. Jus ad rem est illud, quod aliquo iure titulo habetur ad rem, ut ejus traditio fiat. Jus in re dat actionem in ipsam rem, ita ut habens jus in re, habeat actionem ad eam sibi vindicandam, à quocumque possideatur. Jus ad rem dat actionem in personam, ut rem, quam v. gr. vendidit, donavit, &c. tradat. Præcipua juris species est dominium.

DOMINIUM

2289. EST facultas disponendi de re tanquam sibi subjècta. Est duplex: Jurisdictionis, & Proprietatis: Dominium jurisdictionis est potestas gubernandi sibi subditos, præcipiendo, prohibendo, præmiando, vel puniendo. Dominium proprietatis, est facultas de re, aliqua disponendi tanquam sua. Hoc est duplex, plenum, seu perfectum, & est facultas liberè, & licitè disponendi de re etiam in proprium commodum, & quoad omnes usus, à lege, vel conventionione non prohibitos. Imperfectum est illud, quod, vel habet proprietatem rei sine fructibus, & dicitur dominium directum, vel habet fructus sine proprietate, & dicitur dominium utile. Tale habet usufructuarius, v. gr. domus, fundi, &c. cujus habet tantum usum, & fructum; rei tamen dominium residet penes ejus dominum directum.

2290. Usufructus est jus utendi re aliena, & percipiendi ejus fructus salva ejus substantia. Sic usufructuarius est maritus respectu dotis uxoris, cujus dominium, & proprietatis penes uxorem, aut ejus filios residet.

2291. Jus utendi est facultas utendi re aliena, non tamen percipiendi fructus, & salva ejus substantia. Hinc qui habet jus utendi equa, ea uti potest ad arandum, at non potest de ejus pullo disponere; qui verò habet ejus usufructum, potest utrumque; unde usufructu-

tua-

tuarius disponere potest de fructibus rei, tam pro se, quam pro aliis, vendendo, donando, &c. non sic usufruarius.

2292. Usus facti importat nudum usum rei, absque jure, aut dominio utentis. Differt ab usufructu, quia usufructuarius habet jus utendi, ita ut si ab usu rei impediatur, potest illum ex iustitia exigere; non sic, qui habet simplicem usum facti. Ita Religiosi omnes in particulari: Franciscani verò, tam in particulari, quam in communi habent simplicem usum facti, sicut volucres cæli, circa res, quarum pro sustentatione propria egent.

2293. In iis rebus, quæ ipso usu consumuntur, v. gr. in cibo, potu, ac vestitu, separari potest usus à dominio, ut constat in Franciscanis, qui quidem possunt uti pane ad manducandum, at non possunt de illo disponere, alteri vendendo, donando, &c. imò usum, quem habent, dependet à voluntate domini habent, qui est Summus Pontifex, qui in se dominium suscipit elemosinarum, & rerum omnium pro eorum necessitatibus sublevandis, à fidelibus subministratis.

2294. Jure naturæ omnia sunt communia. Unde dominia fuerunt introducta, & distincta jure gentium post Adæ peccatum, ut sic pax, & humana societas conservaretur.

USUFRUCTUARIUS

2295. NON potest usufructum sine consensu proprietario donare, vendere, aut alio modo alienare; quod si faciat, illum amittit, & proprietario cedit, ex L. si usufructu, vers. Et si extraneo, ff. de jure dotium; quia est jus personæ inhaerens, quod inde non potest in alium transferri, aliàs posset usufructuarius senex illud juveni concedere, quod est in præjudicium proprietario.

2296. Quamvis autem usufructus alienari non possit, potest ejus commoditas, & utilitas alienari; & sic licitè usufructuarius fructus vixæ vendit; quia id non est vendere usufructum, sed fructum vixæ, adeoque emptor fructum vixæ percipit, minime nomine proprio, sed usufructuarii. Vide num. 2299. Castropal. de Just. tract. 31. disp. unic. punct. 23. §. 3. num. 4. & 5.

2297. Fructus pendentes, & non recollecti per usufructuarium in ejus vita, cujusvis sint generis, sive naturales, sive industriales, sive civiles, ad proprietarium spectant, ex L. si usufructuarius 13. ff. Quibus modis usufructus amitt. Franch. dec. 168. Ant. à Spir. S. de jure, & dom. tract. 10. disp. 2. sect. 3. Molina, & Sanchez.

2298. Difficultas est de fructibus maturatis, & non exactis; pro quibus quidem variant Doctores, qui tamen distinctione conciliantur.

Vel enim sunt naturales, & percepti; & hi ad usufructuarium spectant, & ejus hæredes ex Famigerata, L. Defuncta, ff. de usufructu. Castillo de usufructu, cap. 77. num. 10. Antonel. de Temp. leg. art. 46:

num. 9. Barb. in leg. Divortio, num. 22. In hujusmodi namque fructibus tempus receptionis attenditur, & quod sint à solo separati per usufructuarium, aut per alium nomine ipsius. Antonel. cit. num. 5. Castillo cit. num. 4. Qui idem docet, etiam si fructus essent perceptioni, & recollectioni proximi, ex L. Defuncta.

2299. Vel sunt fructus civiles, qui de die in diem percipiuntur. Et isti etiam ad usufructuarium spectant, ejusque hæredes post illius mortem, ita ut possit eos alteri cedere, legare, & in testamento, aut alio modo de illis disponere. Bald. cap. 1. in fine de Pace ten. in usus feud. Franch. dec. 168. num. 11. & addit num. Peregrinus art. 49. num. 100. In hujusmodi namque fructibus non attenditur separatio à solo, sed solum cessio obligationis, ita ut id, quod in naturalibus operatur separatio, in civilibus operetur cessio obligationis; & sicut in naturalibus tempus separationis attenditur, ita in civilibus tempus, quo incipiunt deberi; cum igitur contractu inito, statim debeantur de die in diem; de die in diem usufructuario cedunt; adeoque licet non essent pro illa rata temporis exacti, usufructuario acquiruntur, ejusque, ac ejusdem hæredum lucro pro illa rata temporis cedunt. Usufructuarius inquam est verus, & realis fructuum maturatorum dominus; unde cum prædicti fructus sint maturati tempore illius domini, pro eo remanent non exacti, & pro ejus hæredibus, eo mortuo.

DOMINI PROPRIETATIS ACQUISITIO.

2300. AD acquirendum dominium rei, quæ antea nullius erat, sufficit sola ejus apprehensio; quia quod nullius est, jure gentium occupanti conceditur. Sic animalia ferocia, & sylvestria, quæ antea nullius fuerunt, vel si alienis fuerint, naturalem libertatem recuperant, sicut primo occupantis, si ve in proprio fundo capiuntur, sive in alieno. Non tamen animalia de se mansuetæ, & domestica, ut gallinæ, columbæ, asines domestica, & fera usæ mansuetæ; hæc enim licet longius aberrent, quamdiu retinent consuetudinem redeundi, sunt sui domini, eique restituenda, si capiuntur.

2301. Columbaria est licita, adeoque ad nihil tenetur dominus pro columbarum cibo.

2302. Fera; & volucres venatione capte in fundo alieno sunt capientis, quia nec sunt pars fundi, nec ibi suam naturalem libertatem amiserunt, ac proinde nullius sunt, & ita primo occupantis. Si autem redditus fundi consistit in venatione, non sunt capientis, sed domini fundi.

2303. In venatione, si fera, aut volucer sit ita leviter vulneratus, ut fugere possit, tunc, si alius eum fugientem capiat, est capientis; quia naturalem libertatem non amittit. At si vulneravit, quantum satis fuit ad capiendum, & vulnerans esset eum fugientem insecutus, & sine dubio captus, est vulnerantis, nec alius potest illum prævenire, quia adeft moralis certitudo comprehensionis. In dubio, an qui vul-

vulnerat, esset capturus, est capientis, quia censetur suam naturalem libertatem habere. Si verò, ita laqueo sit irretitus, ut fugere non possit, tunc, si alius eum dissolvat, non est dissolvens, sed ejus, qui laqueum paravit, quia per suum instrumentum eum quasi manu apprehendit; & volucer naturalem suam libertatem amisit.

2304. Thesaurus est, *vetus depositio pecunie, cuius non extat memoria, ut jam dominum habeat.* Si inveniatur casu in fundo proprio, est inventoris; si in alieno, dimidium est inventoris, & dimidium domini fundi. Si inveniatur arte magica, totus est Fisci Regii in pœnam delicti, sed post sententiam. Si in loco publico, vel sacro dividi debet cum Fisco, vel Prælato, cujus est locus. Si non casu, sed data opera quis sine licentia domini effodiens eum inveniat in fundo alieno, tenetur totum reddere domino, deductis expensis. Hæc de jure naturæ, communi, & Canonico, atque in foro conscientiæ. Pro foro autem externo attendendæ sunt pragmaticæ & consuetudines propriæ Regnorum, quæ solent totum Principi concedere.

2305. Sciens in alieno fundo esse thesaurum, potest fundum communi pretio sine ullo onere emere; quia thesaurus non est pars fundi, nec, vendito fundo, spectat ad dominum fundi. Adducit Tamburin. paritatem de Pharmacopola, qui emere potest vili pretio fascem lignorum, ubi adesse cognovit herbam pretiosam communiter ignotam. Nec obstat lex unica *Cod. de Theauris*, quod thesaurus in alieno fundo inventus dividendus sit, ut dimidium sit domini fundi, quia supponit eum dominum fundi, tempore, quo fit inventio thesauri. *Castropal. tom. 7. tract. 31. disp. unic. punct. 17. Tamb. tom. 1. lib. 8. tract. 4. cap. 1. §. 3.* Qui plura, & fusè.

2306. Ad acquirendum autem dominium rei, quæ antea alicujus erat, requiritur semper titulus, & regulariter traditio. In aliquibus casibus in jure expressis Ecclesiasticis sufficit sola collatio, & acceptatio. 2. In donatione, aut venditione facta Ecclesiæ, Civitati, aut locis piis. 3. In legatis. 4. In hæreditatibus.

2307. Titulus, in quo fundatur novum dominium rei, quæ antea alterius erat, jure communi, & humano est multiplex, videlicet belli, præscriptionis, conjunctionis, aut alicujus contractus civilis.

BELLUM

2308. Quando justum, dictum est à num. 103. In bello justo bona capta, si sint immobilia, sunt Principis; si mobilia, jure gentium sunt capientium, jure tamen civili sunt prius ponenda in communi, & postea à Capitaneo dividenda militibus, juxta merita, ut sic animosiores fiant, nisi adit consuetudo, ut unusquisque, quod capit, retineat; vel ut mobilia pars cedat Principi, aut Communitati.

2309. Excusantur milites triremium, dum navim Turcarum ascendentes, aliquid pro se furripiunt; nam Princeps non præsumitur rationabiliter invitus, sed potius permittere ad animandos milites, qui pro eo propriam exposuerunt vitam; eo maxime, quia major pars illi cedit. Hinc Duces vident, sciunt, & dissimulant; expressè autem non concedunt, ne libertate militari, licentia data, omnia pro se furripiant. *Bonac. disp. 3. de Contract. q. 2. part. 4. num. 9.*

2310. Caterum praxis est, ut quidquid extat in parte superiori navis, vulgo *sobre la cubierta* sit militum.

2311. Repressalia sunt licita, si certò consetur, à Civibus unius Regionis esse illatum damnum Civibus tui Regionis, quod non possit alia via compensari.

2312. Si bellum sit injustum, bona capta particulariarum sunt restituenda, non communitati, sed propriis dominis, si fieri possit.

Si bellum sit ex utraque parte injustum, tunc hæc inde capta non sunt restituenda, sed compensantur. *Alarius lib. 7. verb. Bellum, num. 4.*

Si bellum putatum justum consetur postea fuisse injustum, tenentur ad restituendum bona, quæ extant; aut in qua facti sunt diiores, si non extant.

2313. In bello justo, licet hostes, quos innocentes putas, aggredi; quia ipsa aggressio est defensio. *Sorus.* Non licet tamen eos ex intentione occidere; licet verò spoliare, aut capere ad debilitandum hostem, nec est onus restitutionis.

2314. Mobilia, imò & immobilia in bello justo capta, si compensationem damnorum excedant, non sunt restituenda, sed retineri possunt punitiois titulo. *Molin. disp. 177.*

2315. Urbs fidelium non debet in prædam dari, nisi id necessarium judicetur ad expediendum bellum, ad milites animosiores reddendos, & hostes terrendos. *Molina disp. 122.* Et tunc, ea in prædam data, omnia bona possunt diripi, etiam innocentium, quia justitia belli non tenetur illud discurre, sed tota Urbs hostis præsumitur. *Cajet. verb. Bellum, vers. 4.*

2316. Bona Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum non possunt diripi, nec occupari; quod si fiat, sunt restituenda, & reparanda damna; quia non sunt membra Reipublicæ temporalis, nec hostes, ac inde ob delictum Civitatis, aut Principis eorum bona occupari non possunt. Occupari tamen possunt virtualia intra Monasteria deposita ab hostibus. *Mendo.*

2317. In bello justo licet Urbem incendere, si aliter capi non potest, quamvis multi innocentes cum nocentibus occidantur; quia non directè occiduntur. *Sorus de Just.*

2318. Item possunt à Principe repeti expensæ pro recuperatione factæ.

2319. Hostibus vigis licitum est tributa imponere.

ponere in compensationem, aut pœnam.

2320. Obsides vulgo *Rehenes*, si sint de numero nocentium, violata ab hostibus fide, possunt occidi. *Viss. num. 55.*

2321. Capti in bello justo possunt fugere, at non possunt dominis insequentibus vi resistere.

2322. Post adeptam victoriam, non licet innocentes occidere; sunt tamen servi capti in bello eum infidelibus.

2323. Clerici, & Religiosi possunt Sacramenta ministrare. Item, urgente necessitate, mcenia, & portas custodire; imò ad id in repentino bello tenentur, *ex Cap. Et venit.* At non licet propria manu pugnare, nisi se defendendo. *Vide num. 723.*

2324. Si aliqui ad Ecclesiam confugiant; ut inde pugnent, possunt à præliantibus ex adverso invadi, occidi, & extrahi, quin violeter immunitatis exortes. *Ira Mendo, num. 7.*

Similiter si Princeps sit Clericus, potest ex justa causa indicere bellum, milites congregare, ad pugnam incitare, & alia requilita parare; at non potest propria manu pugnare.

2325. Licitum est bellum indicere hæreticis, ob solam hæresim, in quantum turbant pacem Ecclesiæ, & Reipublicæ. Barbaris, ob barbariem. Infidelibus, si immolent innocentes, aut humanas carnes edant, vel si hæc Prædicatores nolint admittere, vel eis tranant ad alias Provincias denegent. Et Idololatris, ob solam idololatriam, & juris naturæ violationem. *Ira Mendo in Epir. num. 10.*

2326. Miles peccat mortaliter, si fugiat, aut suam stationem relinquat; etiamsi instet vitæ periculum; nisi nulla sit spes, ut possit conservari.

2327. Militi ægotanti debetur stipendium.

2328. Capitanei non possunt titulo compensationis pro stipendio dimidiato, aut malè soluto, tot militum facta nomina scribere, quot sufficiunt ad suppleendum stipendium. *Asflein tom. 2. p. 2. tract. 6. q. 1. contra Lessium*, quia est contra regulas compensationis, ob maximum, & evidens damnum Reipublicæ, & Patriæ, quæ inde periclitari possent.

2329. *Asflein cit. duo notat.* 1. Principem Parmensem aliquibus Patribus Societatis respondisse, non esse faciendum serupulum Capitaneis ob quatuor, aut quinque *plazas muertas*. 2. *Usu in militia recepto, Capitaneo concedi locum mortuum pro duobus, aut tribus famulis, & unum pro signifero, est famulus actu non hæcat.*

At hoc secundum notatum non est componendum cum primo; quia esset defectus notabilis militum, circa quem non potest rationabiliter præsumi indulgentia Principis.

2330. Non possunt Commissarii Capitaneis, & militibus aliqua oppida onerare, ut ab aliis, quæ se redimunt, pecuniam accipiant. *Asflein cit. q. 6.* Quia tenentur justitiam distributam servare, ut æquè, quantum fieri potest, loca graventur; tunc autem

ob pecuniam ab aliis acceptam, magis reliqua loca gravarentur, quod est injustum, nisi pecuniam illam in gravatorum levamen impendant.

2331. Pabulatio non est licita militibus, & aliis in terra non hostili, amicorum scilicet, aut subditorum ejusdem Principis, si pabula sufficientia advebantur, aut possint emi; quia non plus juris habet miles ad aliena pascua, quam ad alienum pœnem. *Ira Lessius.*

Si autem pabula, quæ ducuntur, non sufficient, & non possint ob inopiam emi; quamvis non desint, qui dicant, adesse receptam consuetudinem liberè pabulandi, quando pro utilitate Provincie bellum geritur, in quantum hoc onus sit commune, & compensetur emolumentis perceptis, & percipiendis, ut refert *Asflein cit. q. 7.*

2332. Rationis dico cum eodem: tunc licita est pabulatio ratione extremæ necessitatis, qua omnia sunt communia; cum hoc tamen, ut cum primùm exequi potest, fiat compensatio illi, qui enorme damnum est passus: ratio est, quia extrema necessitas transfert absolutè dominium in indigentem, in rebus ordinariis, quæ purum bonum privatum alterius concernunt; in rebus verò extraordinariis, seu magni pretii, non transfert absolutè dominium, sed solum dat jus, ut indigens sublevetur; quod obtinere potest per mutuum, & ad commodatum. Rationem præstat æquitas, & prudentia, omnium moderatrix legum, quæ nec suffert, ut ob extremam necessitatem indigentis depauperetur familia; hoc namque cedit in grave Reipublicæ damnum, inde est contra bonum publicum, quod privato prævalet.

QUÆRES:

2333. *An merces, & bona mobilia extraneorum amicorum, quæ reperta fuerunt intra navim captam hostium, possint jure belli incorporari?*

Certum est ex dictis, jure belli justia bona capta hostium, sive mobilia, sive immobilia incorporari, & ipsos hostes captos fieri servos, aut captivos, si sint Christiani. Hoc præmissis.

2334. Dico, non posse incorporari, si consetur esse bona extraneorum, sed reddenda esse propriis dominis. *Molina disp. 121. Con. 3.* quia Rex nullum habet jus in illis, cum non sint partes Reipublicæ inimicæ.

Unde, si putans invincibiliter esse hostium, bona fide incorporaverit, deveniendo in notitiam, quod sint bona extraneorum, tenetur dominis restituere bona, quæ extant, aut id, in quo factus est ditor.

Insuper illa scienter ementes tenentur ad restitutionem, ut ementes à fure. Quod si non consetur, possunt emere; quia ad Ficum spectat considerare, an sint bona aliena.

PRÆSCRIPTIO,

2335. **S**UUS usucapio est acquisitio domini rei aliena per possessionem eius, certo temporis spatio legibus definita, continuam. Ad licitè præscribendum rem, tres conditiones requiruntur. 1. Bona fides, ut quis prudenter putet, rem esse suam, seu nesciat, esse alterius. Unde ex Reg. 2. de Regulis juris. Possessor mala fidei ullo tempore non præscribitur. 2. Titulus, scilicet probabiliter præsumptus, v. gr. successione, donationis emptionis, &c. 3. Continuatio possessionis per certum tempus à lege præscriptum.

2336. Pro mobilibus, ut sunt vestes, pecunia; animalia, naves, &c. requiritur tempus trium annorum cum titulo, & bona fide. Nisi sint res furtivæ, de quibus infra.

2337. Pro immobilibus, ut sunt prædia, domus, &c. inter præsentis, qui scilicet in eadem Civitate, aut territorio habitant, requiritur tempus decem annorum cum titulo. Inter absentes, qui scilicet in diversis territoriis habitant, tempus viginti annorum, si adsit titulus. Rectè addit Pirhing. lib. 2. tit. 26. §. 2. Quod si præscribens sit per partem temporis præsens, per partem absens, sit servanda proportio absentia, & præsentia; ita tamen, ut anni absentia duplicentur; adeoque, si qui rem immobilem usucapit, sit per quinque præsens, reliquo tempore absens, quindecim anni ad eam præscribendam requirantur.

2338. Res furtivæ, & res vi possessæ nunquam præscribuntur, nisi purgato vicio, ita ut non solum ipse fur, sed neque quisvis alius secusus, aut tertius bonæ fidei possessor, qui ab eo quovis titulo accipit, usucapere potest; quia res est vitiosa, & infecta.

2339. Vitium rei purgatur dupliciter. Primò per reditum rei ad dominum; si enim res ad suum dominum redeat, potest postea ab alio bonæ fidei possessore tempore ordinario usucapi. Secundò per bonam fidem, & tempus longissimum, videlicet triginta annorum. Et ita qui rem à fure, aut à vi possidente, bona fide accipit, & maximè tertius, qui non à fure, sed ab alio bonæ fidei possessore accipit, potest rem illam præscribere, minimè tempore ordinario, sed extraordinario triginta annorum. Ex Leg. Omnes, & L. Sicut in rem, Cod. de Præscript. 30. annorum. Card. de Lugo tom. 1. de Just. disp. 7. sect. 8.

2340. Qui idem probabiliter docet num. 151. de ipso fure, quod possit rem illam præscribere tempore triginta annorum post bonam fidem supervenientem. Potest enim furi advenire bona fides; puta si confessorius putatus doctus ei diceret, se potuisse licitè rem illam accipere, tunc inciperet esse possessor bonæ fidei, & ex tunc inciperet præscribere, non quidem tempore ordinario, sed extraordinario; vitium namque intrinsicum rei obstat ad præscriptionem ordinariam, minimè ad extraordinariam longissimi temporis cum bona fide. De Lugo cit.

2341. Res immobiles sine titulo, sed cum bona fide, tam inter præsentis, quam absentes, præscribuntur tempore triginta annorum, si sint privatorum. Pirhing, cit. Hac de rebus privatarum personarum.

2342. Contra Principem, Ficum, & Ecclesiam, pro immobilibus requiritur majus tempus, de quo Jurista. De Lugo, & Pirhing, cit. fuse.

Contra Ecclesiam Romanam pro immobilibus requiritur spatium centum annorum; contra Ecclesiam inferiorem spatium quadraginta annorum. Pro mobilibus sufficit idem tempus trium annorum, quia pro illis nulla Ecclesia habet privilegium. Cam. ult. & penult. 16. quæst. 3.

2343. Quibus positis conditionibus, si postea compareat dominus, non potest rem ab eo, qui eam præscripsit, repetere; quia jam translatus est dominium; quæ lex præscriptionis introducta est jure civili in poenam negligentium, & ne rerum dominia diu incerta, ac suspensa remaneant, ut sic consulatur paci, & obvietur litibus, ob quod bonum publicum Princeps, qui habet potestatem disponendi de rebus privatorum ob bonum commune, legem præscriptionis constituit. Fagnanus. lib. 3. cap. Si quis, num. 53. pag. 338.

2344. Qui sunt domini incapaces, uti Religiosi, non possunt circa res corporales præscribere. Item res sacræ non possunt præscribi. Servitus non potest præscribi, libertas verò à servitute mancipii præscribitur per spatium annorum viginti. Debita præscribuntur per spatium triginta annorum. Vide à n. 244

CONTRA ONUS MISSARUM

2345. **P**robabilis mihi est contra Tamb. quod non possit dari præscriptio. 1.

Quia sicut onus Missarum non potest contra Sacerdotem præscribere, quatenus non patitur æquitas, ut qui bona fide putavit se servum, advertens, se non esse servum, in servitute periret; ita nec Sacerdos, aut hæres potest contra onus Missarum præscribere, quatenus pietas christiana non patitur, ut animæ Defunctorum in Purgatorio carceribus detentæ, omnino delituantur sacrificiis illis, quibus ipsæ in hac vita, aut sui pro ipsis consuluerunt, & Sacerdotes, aut hæres idæ gaudeant, unde ipsæ plorant. 2. Quia ex jure res pupillaribus, durante statu pupillari, præscribi non potest, animæ autem Purgatorii, quoad suffragia eis debita sunt pupillæ, quia sicut pupilli ob defectum ætatis, et animæ ob defectum status rem suam gerere non valent; unde sicut negligentia, aut carentia tutoris non potest cadere in detrimentum pupilli, ita nec negligentia, aut carentia hæredum, &c. in detrimentum animarum; adeoque contra eas non datur præscriptio, nam præscriptio est introducta in poenam negligentium jus proprium; nulla autem negligentia potest imputari animabus, cum alia voce clamare non valeant, nisi illa Job cap. 19. Misere mei &c.

EXEM-

EXEMPLUM PRÆSCRIPTIONIS:

2346. **S**unt novem anni, ex quo Petrus bona fide, & titulo successione possidet domum quamdam, & percipit fructus, modò scit, esse Pauli præsentis, ad quid tenetur?

Dico, teneri restituere domum, quia nondum est elapsum decennium, item, & fructus illos ultimos, qui non compleverunt triennium, si extent, aut id, in quo ex illis factus est ditior; non tenetur autem restituere fructus sex annorum priorum; quia cum pro eis sit elapsum tempus triennii, jam sunt præscripti; tenetur, inquam, restituere fructus à triennio infra, minimè à triennio supra: si verò sit elapsum decennium, ad nihil tenetur, quia jam domum præscripsit, & fructus, quos inde acquirit, ex re sua acquirit. Vide à num. 2338.

CONJUNCTIO

2347. **R**el unius cum re alterius potest contingere quatuor modis. Per Alluvionem, Adjunctionem, Confusionem, & Admixtionem.

ALLUVIO

EST duplex, Latens, qua pars fundi unius insensibiliter fundo alterius adjungitur; Patens, qua pars fundi unius vi fluminis in alterius fundum transfertur. Augmentum fundi factum per latentem alluvionem est ejus, cui adjungitur; per patentem est ejus, cujus erat.

Insula per alluvionem de novo nata. Si sit nata in alto mari, quod sub nullius dominio sit, est primi occupantis. Si in medio fluvio duo dominia dividente, dividitur inter eorum dominos. Si in eodem fluvio, sed prope tum agrum, est tua. Si prope agrum tui vicini, est illius.

ADJUNCTIO

2348. **E**ST, qua res unius adnectitur rei alterius, ut si pars vestis unius consuatur vesti alterius, seu gemma unius annulo alterius. Adjunctio est rei, quæ discerni potest, & separari; aliàs erit confusio, vel admixtio.

Res adjuncta est domini cuius erat, eique restituenda, quia discerni potest, & separari.

Ædificia, & plantæ solo alterius bona fide adjuncta, sunt domini fundi; qui tamen tenetur solvere expensas. At si mala fide adjuncti, nihil tibi debetur.

CONFUSIO

2349. **E**ST, qua res unius rei alterius conjungitur, ita ut non possit discerni pars, quæ unius sit, & non alterius; ut cum vinum unius miscetur cum vino alterius; lana unius cum lana alterius, ex quibus pannus iurexitur. Si confusio est facta causa, aut de consensu utriusque domini, est res dividenda pro rata. Si est facta uno volente, altero nolente, aut nesciente, res est ejus, cujus est major pars, cum onere reddendi æstimationem par-

tis materie alterius; quia pars minor erit accessoria, ac proinde sequitur principalem. Idem dic de pretiosa pictura in vili tabula alterius: tunc inquam, tenetur pictor reddere pretium tabulæ. E converso, si pictura sit vilior. Si sint æquales, resolve, ut modò de Admixtione, num. 2353.

ADMIXTIO

2350. **E**ST, qua res unius conjungitur rei alterius, ita ut quamvis possit physice pars unius assignari, non potest faciliter dignosci. Ut cum triticum, aut pecunia unius miscetur cum tritico, aut pecunia alterius.

Si Admixtio est facta causa, vel de utriusque domini consensu, est res dividenda pro rata.

Si est facta uno volente, altero nolente, aut nesciente: tres regulas tradunt Doctores. Tamb. tom. 1. lib. 8. tract. 3. cap. 3. §. 4. à num. 16.

2351. Prima est: Si pars, quam admisces, sit notabilis, & animus expressum habuisti non acquirendi dominium cumuli, cumulus in tuo hordeario non erit in tuo solo dominio sed utriusque, & teneris restituere ex cumulo pro rata; quia dominium non acquiritur sine voluntate acquirendi.

2352. Secunda: Si pars sit notabilis, & voluntatem habuisti acquirendi dominium, tunc eris dominus totius cumuli, ita ut res alterius per conjunctionem transferat in tuum dominium, ut non tenearis eam in individuo restituere; quia ita te habes, ac si rem alterius v. gr. frumentum consumpseris, aut pecuniam expenderis: unde solum teneris ad æquivalens, uti quando rem alterius consumis. Idem dic, si eam voluntatem nec includis, nec excludis; quia tunc adest voluntas implicita.

2353. Tertia: Si pars alterius cognosci faciliter potest, sed non separari sine totius destructione, ut si filis aureis tuæ vestis sint immixta, & intexta fila argentea alterius, tunc videndum est, quod sit principalis, ut in num. 2349. Si partes sint æquales, tunc potior est ratio nolentis, aut nescientis; qui tamen, si rem pro se eligat, tenetur ad æquivalens. Semper verò favendum est rei, ne destruat. Ita Tamb. cit. Vide infra Tit. Causa excusante restitutione.

JUSTITIA,

2354. **Q**UÆ est præcipua virtus ex quatuor Cardinalibus, definitur: *Constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi.* Dividitur in legalem, distributivam, & commutativam. *Legalis est, quæ inclinatur ad observantiam legum, quæ sunt ad bonum commune ordinatæ; Distributiva est, quæ inclinatur ad distribuenda subditis bona communia, nempe honores, dignitates, & premia juxta proportionem meriti, & conditionis personæ; Commutativa est, quæ inclinatur ad ponendam & conservandam æqualitatem rei ad rem inter bona privata privatorum.* Legalis rectè ordinat partes ad totum, distributiva totum ad partes, commutativa partem ad partem.

Dd 2

tem

tem in mutuis commerciis humanis; & hæc est iustitia propriè dicta habens pro objecto jus strictum, nempe jus proprietatis, & respicit aequalitatem arithmeticae dati, & accepti; distributiva verò solum respicit aequalitatem geometricam, quæ inter proportionem versatur, intendens præmium, aut honorem juxta proportionem meriti, & conditionis personæ; unde sola iustitia commutativa, si violetur, onus restitutionis parit; iustitia autem distributiva, si violetur, non parit onus restitutionis ratione sui, sed ratione iustitiæ commutativæ, si ei sit adjuncta.

EXEMPLUM:

2355. **S**I quis mille aureos relinquit puellis in Monte Pietatis detentis, distribuendos juxta cujusque inopiam, tunc ille, cui incumbit distribuendi cura, formam iustitiæ distributivæ servare tenetur, hoc modo; ut pecuniam non nisi puellis sibi detentis distribuatur, & tali forma, ut ea sit proportio pecuniæ, quam una puella accipiet, ad pecuniam alteri tradendam, qualis reperitur inter inopiam unius, & alterius, si inopiæ ratio sit habenda; quod si distribuendo, talem non servet proportionem, contra iustitiam distributivam peccat simul, & contra commutativam, ob pecuniam, quæ ei obveniebat ex donatione alterius; cum enim donator hanc proportionem in distributione servari voluerit, perinde est, ac si singulis certam pecuniæ summam assignasset. Ita Maftrius.

Scotus in 1. d. 17. q. 2. litt. LL. in 3. d. 34. q. unic. litt. L. in 4. d. 15. q. 2. litt. M. d. 46. q. 1. litt. B. Maftrius in Theol. Mor. disp. 3. quest. 1.

CAPUT II.

DE CONTRACTIBUS.

2356. **C**ontractus est pactum, ex quo utroque utroque oritur obligatio, seu est reciprocos consensus duorum, aut plurium signis sensibili expressis: alterius partis deficiente consensu, nullus est contractus.

2357. Contractus est invalidus. 1. Si contractantes sint inhabiles, aut si eis non concedatur libera administratio suorum bonorum, aut si eis resistat jus positivum; unde invalidè contrahunt Religiosi, filii-familias, qui scilicet sunt sub patria potestate, & non jam emancipati, uxores, furiosi, prodigi, pupilli. Pupillus pubertati proximus, & minor habens curatorem, contrahentes sine tutoris, aut curatoris auctoritate, validè contrahunt in suum commodum; minimè in suum incommodum; alterum sibi obligant, sed alteri non se obligant.

2358. Secundò: Si contractus celebretur sine solemnitate substantiali à lege requisita sub clausula irritante; imò tunc contractus est invalidus, etiam si fuerit initus cum ignorantia solemnitatis: hinc matrimonium contractum cum aliquo impedimento dirimente, etiam ignorato, est nullum; quia talis solemnitas, & conditio à lege requisita se tenet ex parte formæ contractus, forma autem est de essentia rei,

seu contractus; adeoque sine illa etiam ignorata, res subsistere non valet.

2359. Tertiò: Contractus initus ex metu gravi injustè incusso ab alio homine ad finem eos extorquendi, sunt invalidi jure naturæ, etiam si interius, qui metum passus est, consensum habuerit; & consequenter per eos non transferatur dominium, aut uteris. Villalobos, Diana, Leandro, & alii contra Castrop. & de Lugo. Ratio non est, quia deficiat libertas, & consensus; quia sicut eum non tollit metus gravis justè incussus, ita nec injustè incussus. Sed ratio est, quia si contractus meticulousus esset validus jure naturæ, ex injustitia oriretur iustitia, quod implicat, obligatio inquam, quæ est actus iustitiæ, oriretur ex contractu per injuriam extorto, adeoque injusto. Tùm quia, qui per metum gravem injustum contractum extorquet, si ex eo aliquid habet, tenetur sub mortali id statim restituere, etiam ante sententiam Judicis, quod non esset verum, si contractus non esset invalidus jure naturæ.

2360. Dices ex com. doctrina: Baptismus, & cætera Sacramenta, Matrimonio excepto (de quo in num. 1649.) validè suscipiuntur, non obstante metu gravi injustè ab alio homine incusso ad finem illa extorquendi.

Resp. disparitatem esse; quia Sacramenta (Matrimonio excepto) non sunt radices, nec actus iustitiæ, nec inducunt obligationem iustitiæ, sed Religionis, aut alterius virtutis; & idè ad eorum validitatem non requiritur consensus, qui sit contractus, sed sufficit consensus liber, & voluntarius simpliciter, sicut ad meritum, & peccatum, qui consensus stat cum coactione, & metu gravi explicato: contractus verò est radix iustitiæ, & ex eo oritur obligatio iustitiæ, unde ad illum requiritur consensus, qui sit contractus, qualis non est consensus coactus, sed perfectè voluntarius, & liber; nam coactio, & injuria, cum sit actus injustitiæ, non potest causare consensum, qui sit radix iustitiæ.

2361. Clericis, & Religiosis est prohibita negotiatio per se ipsos, minimè facta per alios; quia Clement. 1. de Vita, & Honest. Cleric. apponit particulam personaliter. Tùm quia, si fiat per alios, non habetur distractio ad terrena, quæ est finis legis.

* Nunc jam est prohibita per Bullam Apostolicam servitutis 25. Febr. 1741. à Bened. XIV. editam, quam habes in Append. pag. 130.

Negotiatio est, cum quis rem sibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam carius vendendo, vel permutando lucratur. Quæ est valde distractiva, & indecens, & idè prohibita Clericis.

Non est eis prohibitum, si emant, pecora, quæ passis suis saginata vendant; vel si greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant, quia vendunt fructus suorum prædiorum, aut suarum rerum. Nec, si emant agrum cum fructibus immaturis, eosque vendant. Nec, si id, quod ad proprios usus emant, postea mutato consilio, carius vendant. Ita Bolemb.

Con-

2362. Contractus validus obligat in conscientia, & si lædatur, ad restitutionem.

2363. Contractus alii sunt nominati, qui habent proprium titulum, seu nomen, ut emptio, mutuum, &c. de quibus modò: alii innominati, qui proprium titulum non habent, sed explicantur his verbis: do, ut des: facio, ut facias: do, ut facias: facio, ut des.

De vi, metu, dolo, aut errore in contractibus vide à num. 1645. ad 1668.

PROMISSIO

2364. **E**ST actus, quo quis sponte, & liberaliter pollicetur alteri aliquid dare, vel facere. Promissio vera, & libera, quæ non est simplex propositum, seu offensio animi, & voluntatis aliquid faciendi, sed qua unus alteri obligatur, idque ostendit per signa externa, & in materia licita, pariter & donatio, si sit acceptata, obligat in conscientia, & sub mortali, si materia sit gravis. Scotus in 4. d. 28. q. 1. contra plures tenentes non peccare mortaliter, sed solum esse mendacem, & infidelem. Non obligat autem ante acceptationem, etiam si sit facta Ecclesiæ, nisi sit facta Deo per modum voti, quia obligatio ex alterius partis consensu dependet, nec obligat promissio merè interna; quia contractus obligatorius debet esse signis externis expressis. Vide dicta de Juramento, & Voto.

DONATIO

2365. **E**ST datio liberalis, seu translatio domini alicujus rei non debita ex iustitia in alium: quod si non fiat liberaliter, sed pro retributione, erit venditio, aut unius pro alio commutatio; si fiat solo verborum officio, & sit acceptata, dicitur imperfecta; si fiat verò cum rei traditione, dicitur perfecta, & transfertur dominium in re. Ante acceptationem potest revocari, etiam si sit facta per publicum instrumentum.

Conditio impossibilis, aut turpis ei apposta, habetur pro non adjecta.

2366. Donatio omnium bonorum inter vivos, est invalida jure civili; quia est nimis prodiga, & privata potestate testandi. At si sit facta Ecclesiæ, non potest jure civili impediri. Mendo verb. Donatio, num. 3. Vide num. 2362.

2367. Donatio non solum acceptata, sed etiam tradita revocari potest ex jure civili in pluribus, casibus, & t. Donatio facta inter vivos ob enormem ingratitudinem donatarii, nimirum, si donatarius atrocis injurias donatori intulerit, si eum verberaverit, si scienter grave damnum in ejus bonis attulerit, aut si inopia laborantem non avertit; donatarius autem non tenetur ad restitutionem nisi post sententiam, quia hæc est pœna: unde ingratitudo debet à Judice probari.

2368. Secundò donatio facta causa mortis potest à donatore usque ad mortem revocari, sicut lega-

tura, & testamentum; quia includit implicitam conditionem, nisi revocetur.

2369. 3. Si donatio facta à Patre fuit tanta, ut non relinquitur filiis, quantum petit legitima eorum portio, dicitur inefficax, hoc est, contra officium pietatis, & hæc si est facta alicui ex filiis, revocatur tantum usque ad legitimam aliorum; si sit facta extraneo, animo defraudandi filios, revocatur tota. Si non sit facta animo defraudandi filios, vel sit facta Ecclesiæ, aut causæ piæ, revocatur usque ad filiorum legitimam.

2370. Si verò donatio facta à Patre, aut Matre, non excedat id, de quo disponere possunt, non tenetur filius in partitione hæreditatis illud computare, quia talis donatio confirmatur morte. Imò si sit donatio remuneratoria, quæ facta extraneo valeret, etiam ab initio valet, nec indiget morte confirmari. Sylv. verb. Peculium. Mendo verb. Filius, num. 20.

2371. 4. Si donatio facta à Rege enormiter Regnum lædat, potest ab ipso, aut successore revocari. 5. Prole carens, si magnam partem bonorum donavit, revocare potest, superveniente prole.

2372. Donationes inter vivos inter conjuges sunt prohibita à jure, cujus ratio est, ut appareat, amorem conjugalem sine pressio facere. Valent tamen 1. Si fiant causa mortis, seu in tempus soluti matrimonii. 2. Si fiant ob causam piam, aut sint remuneratoriæ. 3. Si uxor donet marito causa dignitatis obtinenda, aut publici muneris exercendi. 4. Si maritus condonet dotem, aut faciat contra dotem, seu ob justam causam augeat uxoris dotem. Vel si aliquid annuum, aut mensale donet uxori ob vestimenta, & alias necessitates. Vel si ingrediatur Religionem, & in ea profiteatur. 5. Si sit dives, & modicè donet.

2373. Donatio inter sponsos de futuro valet, si non fiat in tempus futuri matrimonii.

2374. Qui invalidè matrimonium contraxit, potest, quæ donavit uxori revocare; quia ex errore, & motivo matrimonii donavit; debet tamen compensare damnum pudoris.

Vide num. 1892. Vide à num. 990. verbo Lar-gitio muner. & tom. 2. à num. 130. ad num. 138.

Scotus in 4. d. 30. q. 1. litt. B. & E. dist. 15. q. 2. lit. I. Maftrius in Theol. Mor. disp. 4. q. 1. & 2. Joan. la Cruz 7. prac. pag. 103. Bonacin. tom. 2. pag. 556. & pag. 744. Tamb. tom. 2. pag. 245. 254. Bulemb. lib. 3. trad. 5. cap. 3. Diana part. 1. trad. 8. Clericatus cap. 145. num. 17. 18. Mendo verb. Donatio.

MUTUUM,

2375. **Q**uod secundum nōminis etymologiam idem est, quàm: de meo tuum sit, definitur: Contractus, quo rei numero, pondere, vel mensura constantis dominium, & usus à mutante in mutatarium usque ad certam tempus transferatur, cum obligatione restituendi eandem, vel similem in specie, & bonitate.

Com-